

Lars Kardell är professor emeritus och var fram till 2001 verksam vid SLU, där han innehade en professur i miljöanpassat skogsbruk. Han har skrivit fler än 300 artiklar och småskrifter i skogliga ämnen och var 1990 en av initiativtagarna till att bilda Skogshistoriska Sällskapet. Åren 2003 och 2004 utkom hans Svenska skogshistoria, som är – och för lång tid kommer att vara – standardverket i ämnet. Artikeln om Edwin Ohlsson är ett komplement till boken *Ljungheden i Vrå socken och Skogssällskapet*, som Lars Kardell skrivit på uppdrag av Skogssällskapet.

Edwin Ohlsson, Skogssällskapet och länsallmanningen i Vrå

Skogssällskapets disponent, Edwin Ohlsson, spelade en huvudroll när arbetet med att återbeskoga västra Sveriges kala och degenererade marker inleddes för hundra år sedan. Verksamheten sågs som ett föredöme och liknande planteringsprojekt genomfördes också i flera andra län. Edwin Ohlssons initiativ kom därmed att få mycket stor betydelse för uppbyggnaden av det svenska skogskapital vi idag kan skörda frukterna av.

Affärsverksamhet i Göteborgsregionen har genom tiderna skapat stora förmögenheter, vilka inte så sällan återförts till det allmänna i form av donationer. Avkastningen av dessa har i tur och ordning gått till sjukhus, fattigvård, utbildning, bibliotek och teatrar. Traditionen kan följas från Margareta Huitfeldts donation år 1664 fram till ingången av 1930-talet, då det demokratiska genombrottet tillsammans med besvärande ekonomiska konjunkturet kraftigt reducerade dåtida förmögenheters värde. Viktigast i det förra fallet var, att rikt folk via en progressiv beskattning fick ”nöjet” att i fortsättningen vara med och betala för välfärden i vid bemärkelse. Företelesen att donera delar

av eller hela sin förmögenhet hade en höjdpunkt i 1900-talets början.

MÅNGA FRAMGÅNGSRIKA FÖRETAGARE tillhörde en grupp vilken av Göteborgsprofessorn Artur Attman definierats som ”puritanska kapitalister”. Dessa hade en patriarkalisk inställning till omgivningen, fotad i religiös tro. Hjälp till självhjälp var en hörnsten i mångas donationer.

Inte så sällan hade virkesaffärer, främst på England, medfört att skickliga affärsmän i kombination med gynnsamma konjunkturet byggt upp stora rikedomar. Hit hörde exempelvis medlemmar i familjerna Dickson, Ekman och Wijck. Mindre känt är att Charles Fredrik Lindberg år 1908 donerade en stor

Disponent Edwin Ohlsson, till vänster, har tillsammans med riksdagsmannen och grosshandlaren Hjalmar Wijk avslutat besiktningen av Ljunghedarna kring Singeshult 1914.

Foto: Alfred Wigelius, Skogssällskapets arkiv.

summa, vilken möjliggjorde skapandet av Göteborgs botaniska trädgård. Hans kassakista hade fyllts på av lyckosamma affärer med pitprops.

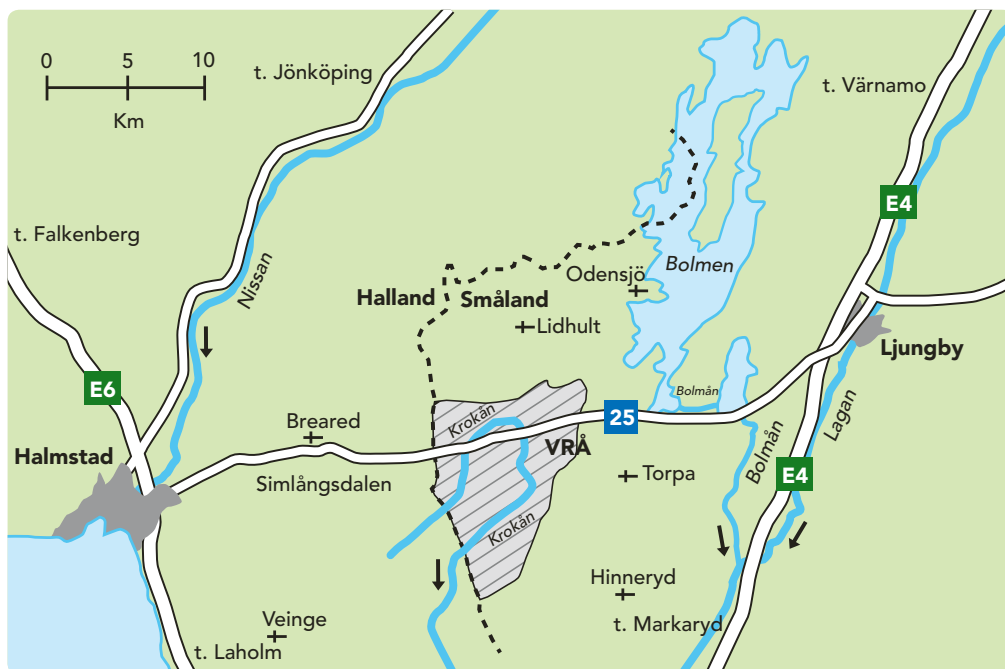
I raden av framgångsrika trävaruexportörer återfinns vi Skogssällskapets grundare, disponent A Edwin Ohlsson (1866-1956).

Disponenten

Edwin Ohlsson föddes år 1866 som fjärde sonen i en fattig, djupt religiös arbetarfamilj i

Göteborg. Han fick hjälp av utomstående med sin skolgång. Men av okänd anledning avbröts denna i förtid.

Edwin Ohlsson anställdes 16 år gammal i Säfveåns AB, ett av de företag som under 1800-talets sista fjärdedel visat framfötterna i exploatering, förädling och export av svensk skog. Hans flit och skicklighet gjorde att han långa perioder placerades som företagets representant i London. År 1897, drygt 30 år gammal, grundande han tillsammans med ett

Vrå socken ligger på en höjdpata mellan Nissan och Lagan.

par kompanjoner Tingstads Trävaru AB med samma affärsriktning som Säfveån. Genom framgångsrika affärer kunde detta företag år 1902 köpa Åry bruk, öster om Växjö. Där fanns fortfarande ett hyggligt virkeskapital att exploatera.

I SAMBAND MED TILLKOMSTEN AV bolagsförbudslagen år 1905 sålde Edwin Ohlsson Tingstadsbolaget till Trävaruaktiebolaget Dalarne, vars styrelseordförande han blev. Samtidigt blev han huvudägare och verkställande direktör i det värmländska skogsföretaget Råmen-Liljedahl. Hans erfarenhet och initiativrikedom medförde att han invaldes i flera bolagsstyrelser såsom Billerud, Billingsfors-Långed och Göteborgs bank. När Skogsällskapet bildades år 1912 var Edwin Ohlsson en minst sagt välbärgad man.

VILKA MOTIV EDWIN OHLSSON HADE, när han under år 1911 började arbeta med sitt sköte-

barn, det kommande Skogsällskapet, är inte helt enkelt att utröna. Som många andra i sin samtid var han djupt oroad över den pågående skogsexploateringen. Exporten hade stagnerat och i framtiden hotade virkesbrist. Västsverige med sina kala ljunghedar och glesa hagmarker stack för insiktsfulla bedömare i ögonen, trots att storartade åtgärder under ett halvsekel gjorts för att underlätta skogens återkomst. Han poängterar själv på ålderns höst i ett antal uppsatser från 1940-talet och framåt hur han i ungdomen påverkats av en sommarvistelse intill Svältorna. Denna västgötska trakt, belägen nordöst om Alingsås, framträdde för hofjägare Gustaf Tranberg år 1879 ”som en ful fläck på vårt fosterlands karta”. Lika ”sorgligt som namnet, lika dystert är utseendet på detta fattigmansland”, där det enda tecknet på liv utgjordes av ”något enda utsvultet kreatur, som går på bete på Svältorna och svälter” påstod samtidigt jägmästare V M Thelaus, då

Celebert besök vid Jägarhyddan i Vrå 1929. Kronprins Gustaf Adolf hälsar på Edwin Ohlsson.

Foto: Skogssällskapets arkiv.

verksam vid Kongl. Skogsinstitutet. Det är för mig dock aningen tveksamt om denna tidiga, ej belagda kontakt med det då ökända Ljunghedsområdet, haft en sådan mental inverkan.

Skogspolitik och skogstillstånd i början av 1900-talet

Vare sig förr eller senare har skogsfrågor haft ett så stort allmänt och politiskt intresse som i perioden 1895–1915. Detta hängde som ovan antytts ihop med de exempellösa framgångar

skogssektorn haft för landets ekonomi under decennierna dessförinnan. Ledande personer var oroade över skogskapitalets minskning, kalmarkernas ökade utbredning samt inte minst den sociala misär, som inte så sällan drabbade såväl hemmansägare som skogsarbetare i de norra skogstrakterna. Kring 1905 infördes en serie lagar, för att råda bot för olägenheterna och leda in skogsnäringen i mera lugna fåror. Viktigast var lagarna om skogsvård och förbud för bolag i Norrland att köpa skogsmark.

Skogssällskapets stiftare utvisar för sin vän, justitierådet Bellinder, från en höjd inom Kronobergs läns skogsallmänning i Vrå socken de vidder, som av den öde ljungheden på Skogssällskapets initiativ ha blivit nyttiggjorda för skogsproduktion.

Bilden är tagen något av de sista åren på 1930-talet. Skogssällskapets arkiv.

Landstingskommunala skogsvårdsstyrelser infördes i alla län och dessas tjänstemän bildade i rask takt ute i socknarna skogsvårdskommittéer. Massa- och pappersindustrin fick denna tid ett enormt uppsving. En stor spekulationsvåg svepte genom södra Sveriges skogsbygder. Egnahemsfrågan var glödhet. Fattigdom och emigration gav politikerna huvudbry.

SKOGSTILLSTÅNDET INOM DE LÄN, som Skogssällskapet kom att verka i (Kronobergs, Jönköpings, Hallands, Älvsborgs samt Göteborgs och Bohus län) var med nutida mått uruselt. Det var glest mellan träden, där boskapen

sommartid letade något ätbart och där fattigt folk plockade kottar och pinnar för att förse sig med något brännbart.

Skogssällskapet bildas

Den 22 november 1911 skriver Edwin Ohlsson ett brev till länsjägmästare Oscar Beer (1881–1919) där den senare i högrävsande ordalag ombeds infinna sig på disponentens kontor i Göteborgs bank påföljande tisdag. Edwin Ohlsson har på en brevkopia antecknat att detta var första steget på den väg som skulle leda fram till Skogssällskapet. Vad herrarna

diskuterade är okänt. Men länsjägmästare Beer hade genom studieresor till Danmark och Norge fått impulser till skogsvårdsfrågornas lösning. År 1909 lyckades han få ut "beväringsskompanier" på ljunghedsplantering. Han ordnade möten och utställningar samt skrev flitigt i såväl tidningar som fackpress. Ett stort antal skogsvårdskommittéer tillkom under hans medverkan ute i socknarna. En annan idégivare var onekligen länsjägmästaren i Kronobergs län, Eugen Hemberg (1845-1946). Han hade redan år 1881 publicerat en insiktsfull artikel om ljunghedens beskogning. Hösten 1910 avslutade han en ämbetsskrivelse med följande uppmaning: "Skola ej behjärtade svenska patrioter tråda fram, för att efter Danmarks föredöme bilda ett förbund till skogsodling och avkastning å dessa enorma, ödeliggande vidder af vårt kära fosterland". Herrar Ohlsson och Hemberg hade en hel del med varandra att göra inte minst vid skötseln av Åry bruk, som successivt kom att bli den förres hemvist. Det dröjde dock länge innan Edwin Ohlsson sent i livet erkände Hembergs insatser. Den senare tiger också om detta i sina hågkomster.

HUR SOM HELST. DISPONENT OHLSSON träder nu in på historiens scen och börjar regissera den föreställning som leder fram till Skogssällskapets bildande. I ett upprop undertecknat av fyra landshövdingar kallas till ett konstituerande sammanträde den 6 juni 1912 i Göteborg.

Avsikten var att bilda Sydvästra Sveriges Skogssällskap (senare ändrat till Skogssällskapet) med mål att vid skogsvårdsstyrelsernas sida verka för *kultiverandet af de vidsträckta kalmarkerna och de vattensjuka arealernas afdikning* samt att såväl hos markägare som allmänhet höja intresset för skogarna och deras vård. Över 200 högtidsklädda personer infann sig till detta möte, vilket vittnar om skogsfrågans centrala roll i dåtida samhälle. Dessutom utgör det ett bevis på Edwin Ohlssons och Oscar Beers prestige. Det var nu inte gratis att delta i Skogssällskapets verksamhet. Efter kollektens insamling kunde 150 000 kronor inräknas, vilket år 1915 motsvarade värdet av 54 000 dagsverken. Disponenten blev Sällskapets vice ordförande och länsjägmästaren dess sekreterare. Dessa två fick i uppgift att utarbeta ett arbetsprogram, vilket föredrogs och antogs år 1913.

Det stod snart klart att verksamheten skulle få sådan omfattning att en heltidsanställd tjänsteman måste anställas. Från Domänverket rekryterades jägmästare Alfred Wigelius (1882–1955), som från 1913 till sin pensionering år 1947 verkade i och utvecklade Skogssällskapet. Det visade sig vara en lyckträff. Samarbetet mellan Wigelius, "Jägarn" kallad, och Ohlsson blev framgångsrikt.

Vråskogen – pionjärprojektet

Jag förbigår med flit en rad organisatoriska händelser i utvecklingen av Skogssällskapet och

"Med en skogsbruksplan missar jag aldrig någon viktig åtgärd."

Tillsammans skapar vi värden

Richard Nekby på Almungebergs gård har tecknat ett ramavtal med Holmen som innebär att Holmen köper allt hans virke, i gengäld får Richard service och rådgivning av Holmen.

Nyligen uppdaterade Holmen hans skogsbruksplan. En sådan måste man ha, säger Richard.

Läs mer på www.holmen.com

HOLMEN

Första planteringslaget i färd med att beskoga ljungheden vid Härsängen, maj 1915.

Foto: Alfred Wigelius, Skogssällskapets arkiv.

noterar att från och med 1914 inriktar man sig på inköp av kalmark, oftast ljungheder, för beskogning. Utöver den summa som nämnts ovan ställde detta år Disponenten tillsammans med sina två affärsbekanta, bankdirektör Herman Mannheimer och grosshandlare Hjalmar Wijk ett belopp av 70 000 kronor till Alfred Wigelius förfogande. Detta motsvarade då värdet av 33 000 kvinnodagsverken. Med denna summa i bakfickan fick Jägarn i uppgift att i Vrå sockens västra delar börja inköpa hemmansdelar. Hur denna socken, som ligger på Hallandsgränsen i småländska Sunnerbo härad mitt emellan Halmstad och Ljungby, hade kommit i blickpunkten är något oklart. Men här låg markerna ”under ljungens och försumpningens herravälde” enligt Alfred Wigelius. Glest liggande, gråtonade hus vittnade om en ”strävsam och mödofylld tillvaro”. Utan

större protester, i varje fall inte sådana som avkastat spår i arkiven, kunde nu Jägarn med lokalt stöd av ett par personer vid 34 förhandlingar inköpa 2 770 hektar fördelade på tre skiften.

AFFÄRSIDÉN VAR ATT GRATIS ERBJUDA dessa kala marker till Kronobergs landsting. Det senare förutsattes bilda en länsallmanning och svara för alla skogsvårdskostnader. Skogssällskapet åtog sig att kostnadsfritt stå för förvaltningen under 15 år samt att på egen bekostnad hålla skogvaktare. Landstinget skulle, när skogen omkring 1960 beräknades börja ge avkastning, få tillbaka sina utlägg. Tio år senare förutspådde man att Skogssällskapet skulle gottgöras sina investeringar. I intet fall räknades några räntor. Länsallmanningen leddes av en därtill utsedd styrelse.

Tall var ett självklart förstahandsalternativ vid ljunghedsplantering. Idag smyger sig granen in. Singeshult 2011. Foto: Lars Kardell.

DET ÄR SPÄNNANDE ATT SE HUR MAN inom Skogssällskapet misstror privat ägande av skog. Det allmänna skulle svara för långsiktighet och stabilitet. Genom att utveckla ett mönsterskogsbruk skulle kringboende få ett fint åskådnings-exempel. Skog sköts också bäst i stora enheter. I fallet Vrå visade Wigelius detta genom att inrikta köpen mot angränsande fastigheter och byar samt att undvika förvärv av inägor och tomter. Till ordförande i allmänningens styrelse valdes inte så sällan landshövdingen, vilket gav verksamheten prestige. Utöver landstingets länsallmänning lyckades Disponenten och Jägarn att år 1915 få Kronobergs läns hushållningssällskap att förvärva 472 hektar kala marker i Vrå. Länetts hövding hade utverkat 10 000 kronor till köpet, som sedan möjliggjordes genom att Edwin Ohlsson personligen skänkte ett lika stort belopp. Det senare skulle

Skogssällskapet utnyttja för att beskoga den kala marken kostnadsfritt åt hushållningssällskapet. Inte heller Vrå socken gick lottlös ur denna historia, då Skogssällskapet samma år inköper en hemmansdel, som år 1918 överförs till sockenallmänning.

Ljunghedsplanteringarna

Den första plantan kom i backen den 30 april 1915. Det var inte billigt att plantera och man hade förutsett en lång etableringstid. Men nu kom en oväntad hjälp orsakad av första världskriget. Detta medförde importstopp och många verksamheter såsom textilindustrin gick på halvfart. Utebliven export ledde till att stenindustrin i Bohuslän och Blekinge stannade. Arbetslöshetsciffrorna sköt i höjden. Märkligt nog fick Skogssällskapet år 1916 en förfrågan från statsmakterna om man kunde organisera

Vy över Ljungheden i Vrå sockens västra delar 1923. Vägen bröts som nödhjälpsarbete åren 1919–1920.

Foto: Per Waesterberg, Skogssällskapets arkiv.

nödhjälpsarbeten. Svaret blev jakande och ur detta utvecklades en egen organisation, Skogssällskapets Statsarbeten. Via denna kunde man nu få ut kvinnliga textilarbetare på Vrås Ljunghedar, vilka tillsammans med manliga stenhuggare, guldsmeder och skräddare på få år lyckades plantera igen Ljunghedarna såväl här som annorstädes. Och detta till en relativt ringa kostnad för markägaren. Det bör tilläggas, att inga nödhjälpsarbeten fick utföras på privatägda marker. Skogssällskapets Statsarbeten var inte någon liten organisation. Under de tre åren 1918–1920 sysselsatte man 12 723 personer på 98 arbetsplatser. Tillsammans utförde dessa 997 114 effektiva dagsverken.

MEST BEKANT FRÅN VRÅ SOCKEN MED OMNEJD är surrogatpojarna, det vill säga kvinnliga

textilarbetare från Borås, vilka sommaren 1918 i kängor vandrade ut på Vrås Ljunghedar. En av dåtidens främsta förkämpar för kvinnors rättigheter på arbetsmarknaden, Kerstin Hesselgren, hade sett till att hacketöserna var iklädda ”tjänsteuniform” uppsydd på NK. I Riksarkivet förvaras en del arkivmaterial ur vilket man kan dra vissa slutsatser om förhållandena såväl detta år som senare när kvinnorna ersattes av män. Här finns dragiga förläggningar, ohyra, barnafödande, sjukdomar, strejker och ett dråp. Dessvärre har jag inte någonstans återfunnit den minsta dagboksanteckning av någon som var med. Men så långt har jag förstått, att någon större lycka var det inte att bli anvisad ett nödhjälpsarbete på Vrås Ljunghedar. Men dessa blev försedda med frön och plantor.

Skogssällskapet går in i vardagen

Med helt otroliga arbetsinsatser hade Alfred Wigelius och Edwin Ohlsson lett såväl Skogssällskapet som dess Statsarbeten genom första världskrigets påfrestningar. Den senare ådrog sig ohälsa på kuppen. Det är tveksamt om man hade klarat Skogssällskapet genom dessa ekonomiskt svåra tider, om inte nödhjälpsinsatserna kunnat utnyttjas. I varje fall vacklar sällskapets ekonomi och år 1925 donerar Disponenten 1,5 miljoner kronor till verksamheten. Beloppet motsvarade årslönen för 1 000 arbetare.

I SAMBAND MED NÖDHJÄLPSARBETENA i Vrå började man år 1919 dika. Senare tillkommer vägbyggnationer och en del andra åtgärder. Sammantaget fram till hösten 1957 hade man skogsodlat 1 207 hektar, vartill använts 7 107 000 plantor och 1 256 kg frö. Inom 462 hektar torvmarker hade 175 798 löpmeter diken grävts. Dessutom hade man byggt 32 070 m väg. Dessa siffror har dragits fram för att exemplifiera den noggranna bokföring Skogssällskapet fört kring alla förvaltade objekt. Härtill kommer givetvis också virkesuttag och försäljningssiffror. Allt detta material ligger nu i arkiv och kan av intresserade forskare utnyttjas för ekonomiska beräkningar.

Utveckling och skötsel av Vråskogen följer sedvanlig praxis. Något anmärkningsvärt händer inte. Det kan nämnas, att bedömningarna från 1914 stämde. Landstinget började få lite utbetalningar i slutet av 1950-talet.

Hur gick det med allmanningarna?

Efter mitten av 1960-talet, då de nyinrättade lantbruksnämnderna började överta hushållnings-sällskapets funktion, börjar det bli oro i de politiska leden. Men det dröjde till år 1979 innan Kronobergs läns hushållnings-sällskap för 1,7 miljoner kronor sålde sitt innehav i Vrå till lantbruksnämnden. Om en del förvaltningskostnader kvittas mot virkesavkastningar i slutet av perioden bör den ursprungliga investeringen ha medfört en realränta av fem procent. Ingen dålig affär. Lantbruksnämnden

överförde i sin tur skogen till en privatperson. Också en del av den forna sockenallmanningen hamnade i privata händer, medan stiftsnämnden genom ett byte med numera Ljungby kommun år 1980 kom i besittning av den andra delen.

Under stor politisk turbulens kunde Skogssällskapet år 1989 köpa sitt förstlingsverk för 28 miljoner kronor. I avtalet fanns en klausul som förband köparen att avstycka och sälja en del marker till angränsande fastighetsägare. Men få var villiga att betala det pris Skogssällskapet erlagt, varför omfattningen blev ringa. Dessutom åtog sig sällskapet att utveckla naturvården i vid bemärkelse. Även i detta fall har ursprungskapitalet med hänsyn tagit till penningvärdeförsämringen haft en lika hög realränta som ovan. Men då har inte någon hänsyn tagits till statens kostnader för ljunghedskulturerna. Ingenting varar beständigt. Det hade varit intressant att höra Disponentens och Jägarns syn på dessa ”transfereringar”.

Edwin Ohlsson och Vråskogen

Disponenten hyste ett stort intresse för Skogssällskapets förstlingsverk, Vråskogen. Han och Alfred Wigelius kunde inhösta mycket beröm, när Skogvårdsföreningen vid sin exkursion år 1923 besåg de då kultiverade ljunghedarna. Men segern var ännu inte vunnen. Motståndare och tvivlare fanns fortfarande. Trots den misstro och ovilja som omgivit verksamheten, blev denna enligt Edwin Ohlsson år 1939 ”en seger för Skogssällskapet”. Pionjärbetet i Vrå uppvisade då ett ”praktfullt skogspanorama”. År 1940 nedtecknade han följande rader. Den som sett Vråbygden ”med dess väldiga ödemarker, gråa förfallna gårdar med dess fattiga, illa medfarna befolkning” kunde nu efter 25 år bevittna välståndets intåg. Ödemarken hade förvandlats till ”vackra skogstrakter med inslag av nydanade åkerfält”. Gårdarna var upprustade och rödfärgade. På de präktiga vägarna mötte man ”välklädda nöjda människor. Det må ursäktas mig, om jag här ger uttryck åt min stora tillfredsställelse över att ha fått vara upphovsmannen till detta”.

Skogssällskapets betydelse

Skogssällskapet hade fram till 1950-talet stor skogspolitisk betydelse. Den handfasta ledningen av Skogssällskapets Statsarbeten hade givet stor organisatorisk erfarenhet. De omfattande ljunghedsplanteringarna ledde till efterföljd. Skogsvårdsstyrelserna i de fem län, där verksamheten pågick tog upp kampen. De ville inte vara sämre. Därmed gynnades skogssaken. Jag vet inte om de omfattande erfarenheter Skogssällskapet gjorde vid Krokåns reglering i Vrå smittade av sig inom andra områden eller om deras vägbyggnationer ledde till nya tekniska lösningar. Men på ett område fick dessa nödhjälpsarbeten stor betydelse och det gäller skogsdikningen. Visserligen fanns en hel del kunskap att hämta från Mo & Domsjöes omfattande dikningar i Västernorrland i seklets början, men inom en sektor fick Skogssällskapets engagemang stor vikt. Det gällde de statsbidrag som från och med slutet av 1920-talet utgick till privata personer för bland annat skogsdikning och plantering av kalmarker. Ett tjugotal år senare kunde statsmakten luta sig mot Skogssällskapet när det gällde inrättandet av en norrländsk skogsfond till bildandet av kommunskogar. Så vitt jag förstår hade såväl Edwin Ohlsson som "hans" verkställande direktör, Alfred Wigelius periodvis goda kontakter med aktuella departement.

JAG SKALL INTE RECENSERA SKOGSSÄLLSKAPETS

insatser efter mitten av 1950-talet, ty det har jag inte studerat. Men av alla föreningar och sammanslutningar som inte minst i västra Sverige kan spåras under de senaste 200 åren, alla med syfte att ge skogsplantor en hjälpande hand, är Skogssällskapet den enda som överlevt. Verksamheten är idag stor, mångskiftande och betydelsefull. Det är i sig en bedrift för att nu låna en klyscha ur 1990-talssvenskan, att ha hållit sig kvar på banan. Edwin Ohlsson skulle i detta stycke ha känt sig nöjd. Däremot är det väl mindre troligt, att han skulle ha anslutit sig till de tankar, som under det senaste decenniet luftats för att restaurera ljungheden. Genom att i förtid avverka skogen, bränna

marken hårt alternativt gräva bort det berikade humustäcket, så skulle den i augusti vackert blommande ljungen få återkomma och lysa upp landskapet för välfärdens barnbarn. Varje generation formar sina egna värderingar och skriver sin egen historia.

Ett önskemål

När jag i en grå forntid var med och bildade Skogshistoriska Sällskapet tog vi på arbetsprogrammet upp en viktig punkt, nämligen den att utarbeta biografier över skickligt skogsfolk. Ett resultat blev Bengt Bryntes arbete om Erik W Höjer (Skogshistorisk Tidskrift nr 3, 1993). Det skulle glädja mig mycket om någon ville ta sig an uppgiften att biografiera A Edwin Ohlsson. Han lyckades via sin skapelse Skogssällskapet vara med om och i vissa fall styra processen som ledde fram till dagens framgångsrika skogstillstånd i västra Sverige. Har han någon like i det filantropiska skogsfacket? Det är för mig synnerligen intressant, att se hur en visionär privatperson med stark inre övertygelse vid sidan av stat och kommun lyckades vara med och påverka skogsförhållandena så påtagligt.

Källuppgifter

Jag har med något undantag baserat alla ovanstående fakta på uppgifter som förekommer i min bok *Ljungheden i Vrå socken och Skogssällskapet. SLU, inst för skoglig landskapsvård, rapport nr 114:2012*.

Undantaget gäller några uppgifter kring donationsverksamheten i Göteborg, vilka tagits ur följande arbete:

Attman, A 1978. *Donationernas stad.* Svenska Turistföreningens Årsskrift 1978:80-95.